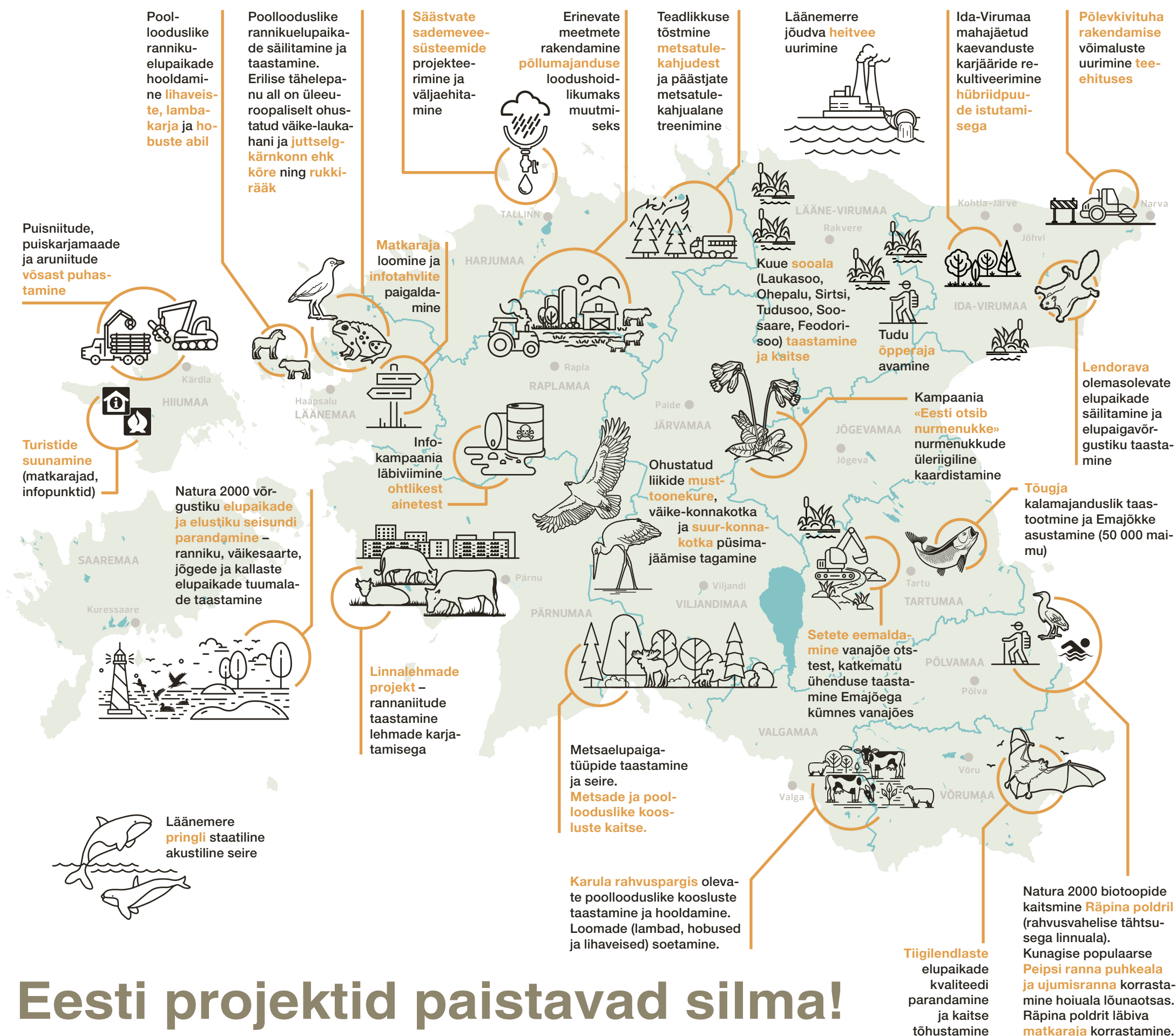

LIFE looduse ja keskkonna heaks

Eesti projektid paistavad silma!

- 2010. aastal tunnustati parima projekti tiitliga **Eesti Ornitolooiaühingu projekti EAGLELIFE**, mille eesmärgiks oli parandada must-toonekure, väike-konnakotka ja suur-konnakotka looduskaitsest seisundit ning tagada nende püsijäämine Eestis.
- 2013. aastal pärjati parimatest parima tiitliga **Eesti Loodushoiu Keskuse projekti HAPPYFISH**, mille raames taastati väärtuslikke elupaiku ja kudealasid ning taastasustati Euroopas ohustatud kalaliiki tõugjat.
- Palju tähelepanu on saanud **Keskkonnaameti projekt URBANCOWS** ehk Linnalehmad, mille eesmärgiks oli taastada Pärnu rannaniidud, rannikulõukad ja paljude kaitsealuste liikide elupaigad.
- Üks mahukamaid projekte oli **Eesti Energia katseprojekt OSAMAT** (kogueelarve 2,4 miljonit eurot), mille eesmärgiks oli välja töötada ja katsetada põlevkivituhasegusid tee-ehituses.

Mis on LIFE?

LIFE on Euroopa Komisjoni programm, millega rahastatakse keskkonna- ja kliimaprojekte Euroopa Liidus alates 1992. aastast. See on ainuke otseselt keskkonnale suunatud rahastamisvahend, millega toetatakse liidu keskkonnapoliitika arengut ja elluviimist.

TOETUSMÄÄRAD

LIFE programmist saab projekti rahastamiseks toetust

kuni 55%

ERANDINA

looduskaitseprojektid

kuni 60%

esmatähtsate liikide ja elupaigatüüpide projektid

kuni 75%

Üldreeglina toetatakse projekte **alates 500 000 eurost**

VALDKONNAD

KLIIMA

- Kliimamuutuste leevendamine
- Kliimamuutuste mõjudega kohanemine
- Kliimaalane juhtimine ja teave

KESKKOND

- Keskkond ja ressursitõhusus
- Loodus ja bioloogiline mitmekesisus
- Keskkonnavaline juhtimine ja teave

Kes saavad taotleda?

Kõik Euroopa Liidus registreeritud juriidilised isikud, nt MTÜ-d, äriühingud, ülikoolid ja avalik-õiguslikud asutused. Füüsilised isikud toetust taotleda ei saa.

Kust saab abi?

Keskkonnaministeeriumis ja Keskkonnainvesteeringute Keskuses töötavad LIFE programmi kontaktisikud, kes aitavad leida vastuseid tekkinud küsimustele ning pöörata tähelepanu olulistele aspektidele.

Ära kõhkle, võta nendega julgelt ühendust:

Merike Linnamägi (looduskaitse)
merike.linnamagi@envir.ee, telefon +372 626 2900

Olav Ojala (keskkond)
olav.ojala@envir.ee, telefon +372 626 2919

Mihkel Krusberg (ressursitõhusus)
mihkel.krusberg@envir.ee, telefon +372 626 0752

Krista Kupits (ressursitõhusus)
krista.kupits@envir.ee, telefon +372 626 0708

Maris Arro (kliima)
maris.arro@envir.ee, telefon +372 626 2986

Üldised küsimused:

Krista Tõnisson (KeM)
krista.tonisson@envir.ee, telefon +372 626 0727

Gady Künnapuu (KIK)
gady.kynnapuu@kik.ee, telefon +372 627 4126

Triin Kommer (KeM)
triin.kommer@envir.ee, telefon +372 5690 5299

Lisainfot LIFE programmist ja taotlemistingimustest leiab LIFE Eesti kodulehelt <https://life.envir.ee/> ja Facebooki lehelt <https://www.facebook.com/LIFE.Eesti/>. Hoia end kursis ka Euroopa Komisjoni LIFE programmi lehel toimuvaga <https://ec.europa.eu/easme/en/life>. Nii on kindel, et ei maga maha ühtegi infopäeva, koolitust ega uudist, mis LIFE programmi raames toimub.

Mida LIFE toetab?

LIFE programm aitab tuua turule oma keskkonnasäästlike tooteid, tehnoloogiaid, teenuseid ja protsesse ning käivitada innovaatilisi lahendusi, mis pakuvad kasu keskkonnale ja kliimale.

Programmist saab rahastust, et:

- töötada välja, katsetada ja tutvustada uuenduslikke tehnoloogialahendusi ning parimaid tavaid keskkonnaprobleemidega tegelemiseks;
- parandada kaitsealuste ja ohustatud liikide ning nendega seotud elupaikade või kasvukohtade seisundit ning tegeleda looduskaitsealuste probleemide ja riskidega;
- leevendada kliimamuutuseid;
- kohaneda kliimamuutustega;

- suurendada elanikkonna teadlikkust kliimaküsimustes, kaasata laiemaid huvigruppe ja hõlbustada kliimaalast infovahetust;
- suurendada keskkonnavalast teadlikkust, edastada keskkonnateavet ning edendada paremat keskkonnavalast juhtimist, kaasates laialdasemalt huvigruppe.

Kas teadsid?

- LIFE programmiga rahastatakse keskkonnaprojekte kogu Euroopa Liidus juba üle 25 aasta.
- LIFE programmist on toetatud üle 4500 projekti, mis on märkimisväärselt aidanud kaasa Euroopas ohustatud liikide ja elupaikade kaitsmisele ja säilimisele.
- Eestist on 25 aasta jooksul toetust saanud 34 projekti kogusummas 21 miljonit eurot.
- LIFE programm on ainuke otseselt keskkonnale suunatud rahastamisvahend, mis toetab Euroopa Liidu keskkonnapoliitika arengut ja elluviimist.
- Projektide toredad nimed mõtlevad välja projektimeeskonnad, kuid reegel on, et need peavad sisaldama sõna «LIFE».
- Mitmed Eestis ellu viidud projektid on äratanud tähelepanu üle kogu Euroopa ning on valitud parimate projektide hulka.

Müüdid ja tegelikkus

MÜÜT: LIFE programmist ei saa toetust taotleda suuretevõttes, sest koordineerivaks asutuseks on EASME ehk Euroopa Komisjoni Väikeste ja Keskmise Suurusega Ettevõtjate Rakendusamet.

TEGELIKKUS: LIFE programmist saavad toetust taotleda kõik Euroopa Liidus registreeritud juriidilised isikud, olenemata suurusest.

MÜÜT: LIFE programmist rahastuse saanud projektid saavad automaatselt riigipoolse kaasrahastuse (näiteks KIKi kaudu).

TEGELIKKUS: LIFE programmist rahastatud projektidele ei kaasne automaatset kaasrahastust. Kaasfinantseeringut saab taotleda näiteks KIKi keskkonnaprogrammi erinevatest meetmetest. Arvestama peab, et projekt võib saada ka eitava vastuse, sest programmist toetuse saanud projekt konkureerib kõikide teiste projektidega võrdsetel tingimustel.

MÜÜT: Kui projekti rahastamistootlust ei rahuldata, siis on projekti kirjutamisele kulutatud aeg raisatud.

TEGELIKKUS: LIFE programm on väga mõistev – kui saad oma projektile eitava vastuse, võib taotluse (seda vastavalt tagasisidele täiendades) järgmisel aastal uuesti esitada.

MÜÜT: Suurema toetusprotsendiga toetatakse sinu organisatsiooni silmis oluliste liikide ja elupaikade kaitsmist ja hoidmist.

TEGELIKKUS: Kuigi keskkonnahoiu mõttes on oluline kõigi liikide kaitse ja hoidmine, on Euroopa Liidu loodusdirektiivis määratud

looduskaitse esmatähtsad liigid, mille puhul võib saada 60% asemel 75% rahastustoetuse. Seda nimekirja ega toetuse määra ei saa projektide eksperdid ka parima tahtmise juures muuta.

MÜÜT: LIFE programmi toetust ja sealt taotlemist vahendab Eestis asuv asutus.

TEGELIKKUS: LIFE programmi puhul on tegu Euroopa Komisjoni otsetoetusega, mis tähendab, et taotleja esitab taotluse ise otse Euroopa Komisjonile e-proposal veebilehe kaudu.

MÜÜT: LIFE programmi puhul on tegu ostutoetusega.

TEGELIKKUS: LIFE programmist toetatakse peamiselt taotleja ja tema partnerite poolt elluviidavaid tegevusi. Väljastpoolt ostetavad teenused ning inventar võivad moodustada maksimaalselt 35% projekti kogueelarvest.

MÜÜT: LIFE programmist saavad toetust küsida ka eraisikud.

TEGELIKKUS: LIFE programm on mõeldud ainult juriidilistele isikutele.

MÜÜT: Taotlemise protsess on ülimalt keeruline.

TEGELIKKUS: Taotlemise protsess on küll taotlemisest kuni projekti reaalse alguseni ajaliselt pikk, kuid mitte keeruline. Eeltaotlus koosneb kõigest 10-leheküljelisest taotlusvormist, millel tuleb vastused anda etteantud küsimustele.

MÜÜT: LIFE programmist saab taotleda toetust kohalikule omaalgatusele.

TEGELIKKUS: LIFE programmist saab toetust projektidele, millel on Euroopa Liidu mõistes tähenduslikud tulemused ja oluline mõõde.

DRAGONLIFE'i eeskujul on Eestis taastatud kahepaiksete kaitseks üle 700 tiigi

Igal aastal valitakse kõigi Euroopa Liidu LIFE projektide seast parimaid ning üheks nende seast on Eesti ja Taani koostööprojekt DRAGONLIFE, mille eesmärgiks oli kaitsta ohustatud suur-rabakiili ja mudakonna asurkondi. Projektijuht Volde-
mar Rannapi sõnul oli tegu äärmiselt põneva väljakutsega, mis tekitas elanike seas suurt huvi. «LIFE programmi üks eesmärk ongi tõsta inimeste teadlikkust ohustatud liikide osas. Saime korduvalt selgitada, kuidas on omavahel seotud mudakonn ja suur-rabakiil, kui üks ujub vees, aga teine lendab vee kohal. Tegelikult konnad ainult paljunevad vees, nende põhielu toimub kuival maal. Kilide vette munetud munadest väljuvad vastsed elavad aga vees aastaid. Lendava kiili eluiga kestab mõnest nädalast paari kuuni ja sel ajal on tema eesmärk paljundada.»

Projekti läbiviijate ümber tekkis entusiastide ring, kes aitavad ja aitavad läbi viia kahe-

Foto: Merike Linnamägi

paiksetega seotud seireid ning taastada vanu tiike. Rannapi sõnul helistatakse ja kirjutatakse projektis osalenutele tänaseni ja uuritakse, kuidas käib vanade tiikide loodussäästlik taastamine nii, et see oleks konnadele kasulik. Ühtekokku on Eestis taastatud erinevate liikide kaitseks 700-800 tiiki.

Rannapi ütlust mööda ei ole LIFE toetuse taotlemine iseene-

sest keerukas, kuid on ajamahu-
kas, sest projektid on põhjalikud ja pikaajalised. Projekti edukus sõltub kaasatud partnerite teadmistest, kogemustest ja entusiasmist ning sisaldab lisaks reaalsele kaitsetegevusele inimeste harimist ja õpetamist. Näiteks DRAGONLIFE raames anti 2013. aastal välja esimene põhjalikum kiile käsitlev teos viimase 50 aasta jooksul.

BALTRIT andis harivesiliku ja mudakonna populatsioonile hea tõuke

2009. aastal oli Euroopa Liidu parimate hulgas harivesiliku kaitsemiseks ellu kutsutud projekt BALTRIT. Projektijuht Voldemar Rannap nendib, et harivesilik on paljudes Läänemere-äärsetes riikides haruldane ja ohustatud kahepaikne, kuid neli aastat kestnud projektiga anti liigi populatsioonile hea tõuge. Ja kuna Eestis esineb harivesilik sageli samades veekogudes koos Euroopas ohustatud mudakonnaga, valiti mudakonn harivesiliku kõrval projekti teiseks sihtliigiks.

«BALTRITI projekt sai alguse tegelikult tänu tihedale suhtlemisele taanlastega. Haarasime punkti ka soomlased ning projekti raames sai muuhulgas koos Soomes taastatud esimene kahepaiksetele loodud veekogu. Eestis oli selleks ajaks juba varem tiike korrastatud.» meenutab ta 2004. aastal alguse saanud projekti. Anti välja ka eestikeelne kahepaiksete määraja.

«Miks sellised projektid on head? Konkreetset LIFE on ju

Foto: Merike Linnamägi

looduskaitsetegevusi rahastav pikaajaline, 4-6-aastaseid projekte hõlmav programm, mille jooksul jõuab midagi reaalselt ära teha ning ka tulemusi näha.» ütleb Rannap. «Meie projektimeeskond on tegele-
nud kahepaiksetega eelmise

sajandi lõpust, eriti aktiivne ideede generaator kahepaiksete bioloogilisel kaitsele on olnud Tartu Ülikooli teadur Riinu Rannap. Kui aastal 2000 esimese eduka projekti kirjutasime, saime aru, kui palju aitab LIFE meie ohustatud liike kaitsta!»

HAPPYFISH tegi kalad rõõmsaks!

LIFE looduskaitseprojektide seas valiti HAPPYFISH 2013. aastal kolme Euroopa parima hulka. Tegemist on projektiga, mille eesmärk oli kaitsta elustikku Emajõe vanajõgedes. «Selle algataja oli Jaak Tambets Eesti Loodushoiu Keskusest. Emajõe säng on aegade jooksul väga ulatuslikult nihkunud, kunagised sängi osad ehk vanajõed on kujunenud suurteks kalade paljunemisaladeks. Viimaste aastakümnetega oli nende väärtuslike elupaikade seisukord muutunud väga kehvaks. Vanajõgede ühendus Emajõega polnud enam piisav ning kudema tulnud kalad ei saanud liikuda, mis võis ebasoodsatel perioodidel tähendada nende hukkamist. See ei olnud ainult meie kui kalade uurijate ja kaitsjate probleem, ka kohalikud elanikud ja paljud kalamehed olid suures mures.» meenutab projektijuht Meelis Tambets.

Kui on probleem, tuleb otsida lahendust. Analüüsinud erinevaid rahastamisallikaid, leidsid kalauurijad, et sobivaim on LIFE. «Abivajavaid vanajõgesid oli 20, millest pooled te-

Foto: Merike Linnamägi

gime korda LIFE abil. Kirjutasime taotluse, panime projektile kõlava ja meeldejääva nime ning saime vajalikud ressursid kalade päästmiseks,» ütleb Tambets. «Kuna LIFE programmis on heaks kombeks tööde käigus teha palju teavitustööd, aitasime ka meie avalikkusel looduse, veekogude ja kaladega seonduvast rohkem teada saada, seda nii ajakirjanduse ja seminaride kui ka näiteks laste

kalapüügilaagrite kaudu. Muide, need laagrid said nii populaarseks, et toimuvad tänaseni.»

Ta mõnab, et HAPPYFISH läks tõesti hästi korda. Projekti läbiviijad on teinud hilisemaid hoolikaid uuringuid ja jälginud tehtu mõju. On ilmne, et projektist oli siinsetele elupaikadele ja elustikule silmapaistvalt palju abi. Kalad ja kalahuvilised on õnnelikud!

EstBatLIFE palkas nahkhiirte kaitseks turvafirma

Nahkhiirte kaitse korraldamisele Eestis on pööratud suuremat tähelepanu ajast, mil ligi 70 aastat tagasi hakati sellele liigirühmale keskenduma. Kuigi nahkhiired, kes moodustavad Eesti imetajaliikidest viiendiku, on looduskaitse all, vähenes nende asurkondade arvukus seoses inimeste käitumisega. Praktiliselt aga polnud palju nende kaitseks ette võetud või osutusid meetmed ebapiisavaks. Nii jõutigi väiksemas ekspertide ringis selleni, et vaja oleks lahendada nahkhiirte kaitse talvituspaikades, piirata sinna inimeste ligipääsu ja muuta keskkonnatingimused nahkhiirtele sobivamaks. Projekti koostajaks sai Eestimaa Looduse Fond.

«Kuna fookus oli talvituspaikadel, sai valitud välja neli olulist kohta Eestis – Piusa, Ülglise, Humala ja Väana-Posti. Projekti sihtliigiks sai võetud tiigilendlane, kuna ELI loodusdirektiivi järgi on vaja neile luua eraldi kaitsealad,» selgitab EstBatLIFE projektijuht Lauri Klein. «Taotluse koostamine oli üsna tömahukas – töögrupp otsis koos part-

Foto: Aivar Sepp

nerite ja ekspertidega lahendusi, mis aitaks enim nahkhiirte praktilise kaitse korraldamist ning sobiksid LIFE programmi-
ga. Projekti teeb eriliseks see, et kui muidu on pigem olnud soovitatav luua taastatud elupaiga juurde tutvustav loodusõppekade, siis nahkhiirte puhul on otseselt vaja piirata inimeste juurdepääsu. See lähenemine oli mõneti uus, mujalt Euroopast oli selleks vähe võrdlevaid projekte leida ning Põhja-Euroopas olime esimene nahkhiiri käsitlev LIFE projekt üldse.»

Kuigi mõnede töödega olakse ajakavast veidi maas, on

töö Kleini sõnul edenenud suhteliselt hästi. «Esimest korda Eestis ja võib-olla ka kogu Euroopas oleme rakendanud nahkhiirte talvituspaikade kaitseks turvafirma, kes valvab videovalve abil nahkhiirte und neljas kohas. Lisaks oleme planeeritult ajastanud projekti teavitustegevused nii, et aastal 2020 on nahkhiired Eestis kuulutatud aasta loomadeks ja tänavu veebruaris sai Eesti Loodusmuuseumis avatud ka suurem interaktiivne näitus nahkhiirtest. Inimeste teadlikkus neist on Eestis oluliselt kasvanud ja suhtumine nahkhiirtesse muutunud paremaks.»

Linnaõhk puhtaks tänu LIFE projektile!

Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel on õhusaaste jätkuvalt tervisele suurima mõjuga keskkonnarisk, põhjustades Euroopa Liidus enam kui 400 000 enneaegset surma aastas. Eestis varasemalt tehtud teadusuuringud räägivad, et ligi 600 enneaegset surma aastas on seotud sissehingatavate peenosakestega, seda just südame ja veresoonekonna ning hingamisteede haigestumiste kaudu.

Ka Soome linnades tekitas tänavatolm aastaid tagasi suure õhukvaliteedi probleemi. Välisõhu peamiseks saasteallikaks oli talvine naastrethvide kasutamine, mis kulutas tänavakatet ja lennutas õhku tervisele kahjulikke peenosakesi. Nii oli varakevadelisel ajal rehvisaaste kontsentratsioon linnaõhus koguni 15–20 korda üle keskmise. Seetõttu otsustas meie naaberpealinna Helsingi keskkonnakeskus taotleda abi LIFE programmist, luues projekti nimega REDUST, mille eesmärk oli leida tänavatolmuprobleemide leevendamiseks parimaid hooldusmeetmeid. Nii jõuti uute tolmu siduvate lahuste ja dispersioonimeetoditeni ning muudeti tänavapuhastustavasid, näiteks kombineeriti mehaanilisi ja vaakumpuhastuste tehnoloogiaid. Projekt oli tänavatolmule märgatav mõju ning REDUSTi edukad meetmed lisati ka Helsingi uude õhukvaliteedi tegevuskavasse aastateks 2017–2024. Projekt märgiti 2015. aastal ära üleeuroopaliselt parimate projektide seas.

Õhusaastet me üldjuhul ei näe, kuigi see on kõikjal ega tunne riigipiire, see mõjutab inimesi, on kahjulik kliimale, elurikkusele ning elukvaliteedile üldiselt. Linnaõhu puhtamaks muutmisel on meil põhjanaabritelt palju õppida!

Riia võitis kliimamuutustest tingitud üleujutusohud

Üleujutused on maailmas sagedaimad looduskatastroofid, statistika järgi hukkuvat loodusõnnetustest just neis kõige rohkem inimesi. Üleujutus tähendab liigset vett seal, kus seda ei peaks olema: tänavatel, põldudel, keldrites, sest vihmasaadude ja kliimamuutuste tagajärjel on vett rohkem, kui pinnas mahutada suudab. Üleujutusi ei saa alati ära hoida, kuid neid on võimalik planeerimisega ennetada. Nii otsustas ka Riia võtta ette konkreetsed sammud, sest läbi linna voolava 500–700 meetrit laia ja 6–7 meetrit sügava Daugava jõe üleujutuste sagenemine muutus muret tekitavaks probleemiks.

LIFE HydroClimateStrategyRiga projekti eesmärk oli luua vajalikud vahendid, et tagada intensiivistunud üleujutuste piisav uurimine ja lahenduste integreerimine linna planeerimissüsteemi. Projekti tulemusel tehti Riia praeguse olukorra ja tulevaste suurvete suundumuste üksikasjalik analüüs ja anti hinnang, töötati välja riskimaandamise plaan ning meetodid riskitsoonide kindlakstegemisel, planeerimisel ja haldamisel. 2013. aastal parima LIFE keskkonnaprojekti tiitli saanud projekti tulemused annavad hea mudeli mitte ainult teistele Läti kohalikele omavalitsustele, vaid ka sarnaste riskidega naaberriikidele.

Eestis on keskkonnaministeeriumi hinnangul 16 üleujutuse riskiga piirkonda, kuhu kuuluvad Pärnumaa, Tallinn, Kärda, Kuresaare ja Haapsalu kui mereäärsed linnad, ning mitmed sisemaal olevad järvedest ja jõgedest ohustatud asulad. Ka meil tegeletakse aktiivselt üleujutuste riskide hindamise ja maandamisega, et vähendada nende mõju inimeste tervisele, keskkonnale, kultuuripärandile ja majandustegevusele.

Light and Fire LIFE projekt hoiab Soome loomastiku ja taimestiku liigirikkana

Metsandus ja metsatulekahjud on äärmiselt aktuaalne teema enamikes Euroopa riikides. Metsatulekahjudega tegeletakse väga tõhusalt – nii tõhusalt, et see on teiselt poolt pärssinud teatud looma- ja taimeliikide säilimise, kes on harjunud hakkama saama päikesepaistelises keskkonnas kuivuse, kõrgete temperatuuride, temperatuurikõikumiste ning vähesel toiduga, samas kui muudes elukeskkondades on neil raske kohaneda.

Soomlased võtsid ette looduslike põlengute projekti, et kaitsta rannaniitude, luidete, nõmmede ja teiste päikesele avatud keskkondade elurikkust. Looduslikud põlengud on alati olnud ja on ka edaspidi looduse loomulik osa, mõned liigid vajavad neid otseselt oma elu jaoks. Istutatud majandusmets on pigem liigivaene ning koosneb ühevanustest puudest. Lisaks puudub sealt niinimetatud surnud puit, mis on elupaigaks seentele, samblikele ja putukatele.

Aastatel 2014–2020 läbi viidud Light & Fire LIFE projekti meetodid hõlmasidki keskkonnajuhtimisega seotud põletamist, puude koristamist, ohustatud liikide ümberasustamist ja võõrliikide eemaldamist kokku 69 Natura 2000 piirkonnas. Esimest korda seisid Soomes ühise eesmärgi eest riik, ettevõtjad ja eramaaomanikud üheskoos. See on suurepärane näide erineva looduskonnaga kaitsmisest, millest on õppida enamikelt teistelt riikidelt!

Lisaks väärtuslike liikide hoidmisele on sellisest projektist kasu ka inimestele, pakkudes kogemusi kontrollimatute tulekahjude vastu võitlemiseks.

LIFE projektijuhid Gady ja Triin: iga suur asi algab väikesest

Gady Künnapuu ja **Triin Kommeri** tööks on juhtida LIFE programmist teadlikkuse tõstmise projekti, kuid seda erinevatest asutustest – Gady töötab projektijuhina Keskonnainvesteeringute Keskuses ja Triin Keskonnaministeeriumis. Naiste sõnul on töö LIFE programmiga väga huvitav, pakkudes ohtralt väljakutseid, nõudes süvitsiminekut ning uute teadmiste omandamist. Seejuures peavad nad väga oluliseks omavahelist head klappi.

Võrumaal sündinud Gady nimetab end ehtsaks maalapseks. Ülikooliaja veetis ta Tartus, lõpetades Tartu Ülikooli inglise keele ja kirjanduse erialal ning on end aja jooksul täiendanud vastavalt huvile ja vajadusele kaugemalgi, kuid tee on ta ikka ja jälle Võrru tagasi toonud. Triin on sündinud ja kasvanud Kuressaares. Kuigi Saaremaa mõistes linnalaps, ei ole metsatukkades ja karjamaadel ringi silkamine ka temale võõras. Triin on omandanud Tallinna Majanduskoolis rakendusliku kõrg-

hariduse turunduse erialal. Peale mitmeid aastaid kestnud pealinna-elu on tänaseks elu ka tema Võrru toonud. Kuigi kahe projektijuhi taust on erinev, siis oma varasemas töös on mõlemal olnud suur osa Euroopa Liidu projektidel.

LIFE tuli nende ellu juhustlikult tänu sõbrannade soovitusel. «Me ei olnud sellest programmist varem kuulnud, aga töö tundus põnev,» kostsid nad kui ühest suust. Mõlemad paelus huvitav ja eneseteostust võimaldav töökuulutus ning nad ei ole pidanud petuma ei tööandjates ega töö sisus.

Ühele ametikohale otsiti inimest nii Keskonnainvesteeringute Keskuses kui ka Keskonnaministeeriumis ehk korraga palgati kaks töötajat erinevast asutusest tegema koos sama tööd. Töötajate leidmisel jälgiti hoolikalt, et valitud inimesed omavahel hästi kokku sobiksid nii isikuomadustelt kui ka kogemustelt.

See näitab Gady sõnul asutuste hoolivust ja sünergiat. «Meie igapäevane töö ja suhtlus Triinuga on tõesti ladus, klapime hästi. Kolleegid on samuti abivalmid ning tööandjad vastutulelikud, võimal-

dades meil töötada oma kodukohas. See võiks anda julgust ja inspiratsiooni ka teistele maapiirkonna elanikele, kes oma kodukohas huvipakkuvat tööd ei leia!»

Ka Triin kiidab suurepärasest koostööst Gadyga. «Elame küll mõlemad Võrus, kuid varasem kokkupuude puudus. Omavaheline klapp on väga hea, üheskoos on sündinud nii mõnigi tore idee, mis ka juba ellu viidud. Ja muidugi on tänuväärt, et meil võimaldatakse tööd teha oma kodukohas kaugtööna.»

Gady ja Triin nendivad, et töö on põnev ja väljakutseid pakuv. «Programm on äärmiselt mahukas ja nõuab pidevat õppimist,» ütleb Gady. Triin lisab, et on väga palju erinevaid reegleid ning erialaspetsiifiliselt erinevate projektidega kaasa mõtlemine

on mõnikord raske, sest puudub teadmine ühe või teise termini või tegevuse täpse sisu kohta, aga alati saab vajadusel konsulteerida ka Keskonnaministeeriumis töötavate LIFE programmi kontaktisikutega, kes erialaselt nõustada oskavad.

Keskonnahoid on eluviis

Maal elavad inimesed võtavad Gady hinnangul loodust enda ümber linnainimestest kuidagi märksa loomulikumalt ega tunne vajadust kohe maailma päästma tõtata. «Minu jaoks seisneb looduse kaitsmine pigem selles, et ei võta sealt rohkem kui hädapärast vaja.» Ta lisab, et tavalise elu osana kuulub tema keskkonnasäästliku mõtlemise juurde prügi sorteerimine, elektri, vee ning kütuse ratsionaalne tarbimine, taaskasutus nii kodusisustuses kui ka riietuses ja palju muud. «Istutan metsa, proovin hoida enda ja oma pere ökoloogilise jalajälje võimalikult madala. Iga suur asi algab väikestest tegudest. Leian, et keskkonnahoid ei ole töö, vaid eluviis. Poes proovin käia võimalikult vähe, soetada vaid vajalikku. Varun talveks erinevaid ravimtaimi ja eelistan Eestis kasvatatud toitu.»

Ka Triin leiab, et keskkonna ja looduse hoidmine on üks loomulik osa igapäevaelust. «Juba väiksesena sai harjumuseks, et prügi maha ei visata ja veel vähem jäetakse seda loodusesse. Samuti on lapsepõlvest meeles kodu lähedalt jõest järjekordsete saatuse hoolde visatud kassi- või koerapoeegade väljatõmbamisele järgnenud arutelud sõpradega, et kes sellel korral vanemate nõusolekut uue looma võtmiseks lunima läheb. Ka kärbsed sai toast välja viidud tikutoosi kasutades, et neile mitte viga teha. Pärast laste sündi olen hakanud mõtlema rohkem looduse tulevikule, et ka neil oleks võimalik hingata puhas õhku, ujuda puhtas vees ja jalutades nautida kauneid maastikke. See- ga on oluline olla hooliv looduse suhtes ning anda seda hoiakut edasi ka järelkasvule.»

Ta lisab, et üritab alati kaasa võtta kraanivett, mitte seda poest plastikpudeliga osta. «Poes käies üritan osta asju nii, et hiljem ei peaks toiduaineid ära viskama. Tegelen võimaluste piires prügi sorteerimisega. Ja oma pereettevõttes proovime toota keskkonnahoidlikult, kasutades ära võimalikult palju jääkmaterjale. Nagu Gady ütles – suured asjad algavad väikestest!»

LIFE projektid on suurepärase näide erinevate asutuste koostööst ühise eesmärgi nimel

Keskonnaalaste projektide õnnestumise väga oluliseks komponendiks on koostöö sarnaste eesmärkidega organisatsioonide vahel, sest üheskoos saavutatakse eesmärgid kiiremini ja tõhusamalt. LIFE programmis on palju projekte, kus erinevad ühingu- d Eestist ja väljastpoolt on ühendanud käed parima tulemuse saavutamise nimel.

Suurepärase näide riikidevahelisest aktiivsest koostööst on 2016. aastal algatatud kliimamuutuste leevendamise projekt **LIFE Peat Restore**, milles osalevad kümme projektipartnerit Saksamaalt, Poolast, Lätist, Leedust ja Eestist. «Ideed vähendada kasvuhoonegaaside emissiooni rikutud soode taastamisega sai alguse Saksamaalt ja järgemööda hakkas seltskond suurenema,» meenutab rahvuslik koordinaator Mati Ilomets. «Aga see oli hea, sest suurematega koos on lihtsam toetust taotleda ning rahvusvahelistel projektidel on üldiselt omad eelised. Vastavalt sellele muutus veidi ka meie taotlus – kujunes suuremaks, juurde tuli tegevusi ning projekti kirjutamise ajal veebruarist septembrini istusime väga tihedalt koos.»

Hetkel toimuvad kaks korda aastas aruandlused partnerite vahel ja kord aastas teeb seiret LIFE. Väiksemaid tõrkeid on partneritel Ilometsa sõnul ikka olnud, aga üldiselt on projekti teostus ja koostöö hästi laabunud. Julge pealehakkamine on küll pool võitu, kuid tema soovitatav esmakordsetel taotlejatel varuda aega: «Inimene,

kes ei ole varem LIFE programmis osalenud, peaks projekti hakkama kirjutama vähemalt aasta varem, sest siin on palju spetsiifilisi detaile, termineid, lisaks uurimuste pool ning eelarve. Kõike seda mitu aastat ette näha on keerukas, seetõttu soovitatakse kaasata samade vaadetega partnereid. See võib olla keerukas, kuid tasub end ära,» kinnitab Ilomets.

Eesti Ornitolooogiaühingu algatatud **EAGLELIFE** projekt musttoonekure ja konnakotkaste kaitses korraldamiseks sai 2010. aastal parima LIFE projekti tiitli. Idee üks initsiaatoritest, Kotkaklubi liige ja EAGLELIFE'i projektijuht Urmas Sellis meenutab, et idee kotkaste elu uurimiseks vajalike veebikaamerate ning saatjate soetamiseks euroraha taotleda tuli Kotkaklubiga, kelle liikmetest enamik kuulub ka Eesti Ornitolooogiaühingusse, tundus mõistlik esitada taotlus koos nendega. Seda enam, et ornitolooogiaühingul oli kogemus taotluste esitamisega olemas.

Projekti partneriks kutsuti ka erametsaliit, mis tollal ei olnud veel nii selgelt metsatööstuse käepikendus, projekti algatajad

Foto: Merike Linnamägi

lootsid, et saavad nende kaudu paremini suurmaamõõteline looduskaitsealast teavitustööd teha. «Sellega me päris hakkama ei saanud, vaadates, mis täna Eesti metsanduses toimub,» nendib Sellis. «Olen alati olnud arvamusel, et mets saab ise hakkama, on saanud aastasadu ja saab ka edasi, seda ei peaks nii kirglikult majandama ja raiuma.»

Keskonnaministeeriumi kaasaamine muutis projekti Sellise hinnangul tõsiseltvõetavamaks, sest esiteks poleks nendeta suudetud

fondi nõudmisi täita ja teisalt oli niikuinii vaja ministeeriumile oma tegevusest ülevaade anda. «Kokkuvõttes kujunes see projekt väga keeruliseks vahepeal aset leidnud maareformi ning osade partnerite nimevahetuse tõttu, aga me ei oleks sellist raha kunagi Eestist leidnud. LIFE projekt oli kotkaste liigikaitse ja uurimistööde mõttes suurepärase algatus. Saime palju targemaks, saime katsetada uusi linnujälgimise metoodikaid ning meie veebikaamerasid vaatavad ka täna miljonid linnuhuvilised.»

Keerukamate projektide puhul ei tähenda koostöö alati kiiremini lahenduseeni jõudmist.

Üheks mastaapseks väljakutseks on saanud lendorava olemasolevate elupaikade säilitamisele ja elupaigavõrgustiku taastamisele keskenduv Eesti-Soome ühisprojekt. Eesti partnerite tegevusi koordineeriv Keskonnaameti projektijuht Tõnu Laasi liitus projektiga **Flying Squirrel LIFE**, kui selle ettevalmistused olid juba tehtud ning rahataotlus rahuldatud. «Rahastus saadi tegelikult alles neljandal korral, varasemaid taotlusi pidi mitu korda ümber mõtestama, sest nii suure projekti puhul ei ole tegemist ainult ühe probleemi lahendamisega,» meenutab ta. Projektis osaleb kahest riigist ligi 20 partnerit.

Laasi sõnul on põnev näha, kuidas erinevates riikides tehakse sama asja. «Soome koordineatoriga vahetame informatsiooni sellel teemal, et mis üldse toimub ja kaugel projekt on. Eestis on tihedam suhtlusring, kus arutleme erinevate teemade üle, näiteks tehniline grupp tegeleb metsamajandusküsimustega. Samas on projekt läinud aastatega keerulisemaks, sest alustades ei olnud metsade taustsüsteemid nii tundlikud, täna aga oleme palju auru kulutanud oma teema konteksti sobitamisele. Kahjuks ei ole seetõttu saanud plaanipäraselt graafikus liikuda.»

Ta lisab, et partnerite rohkus ühelt poolt pärsib tegevuskiirust, sest asutuste taustad on erinevad. «Teisalt muudab see projekti mitmekesisemaks. Juhtroll on Keskonnaametil ja meil on viimasel poolaastal läinud palju energiat, et osapoolte vaateid ühtlustada ja tegevusplaanil kulgu paika saata. Partnerite silmis on nad pidanud ootel olema, aga me ei saa hetkel kiirustada, oleme tellinud välisekspertiise ja aja maha võtnud. Selliseid momente tuleb ikka ette, aga samal ajal ei saa ka ükski osapool üksinda edasi lii-

kuda. Samas nendeta me ei saa, sest vajame projekti valdkonda valdavaid inimesi.»

Põnev on Laasi sõnul hoida üleväl osapoolte motivatsiooni, kuigi kahjuks üks olulisi partnereid ja lendorava eestkõnelejaid Eesti Looduse Fond on avaldanud soovi projektist lahkuda. «Samas on see mõistetav, sest projekt tehti mitu korda ümber ning nende jaoks oluline punkt tehisasustamise kohta võeti Euroopa Liidu komisjoni poolt välja. Mõistan, et neil ei ole enam mõtet nii väikese koormusega projektis osaleda.»

Projekti üks partneritest, Eesti Erametsaliidu juhatuse nõunik Arpo Kullerkupp nendib, et koostöö erinevate osapoolte vahel on olnud keeruline, kuid asine. «Meiega seotud projekti tegevused on mõnevõrra viibinud, kuna planeerimis- ja ettevalmistusprotsess jäi Keskonnaametis toppama. Siin mängib rolli ilmselt see, et metsandus on üsnagi laetud teema ning lendorava elupaikade kaitsmine on maaomanikule omajagu peavalu valmistanud. Nii ongi keeruline leida lahendust, mis säilitaks lendoravale vajalikku keskkonda ning lubaks ka inimesel toimetada. Kuid omavaheline suhtlus ja infovahetus toimib ja loodetavasti saame ka tegevustega joonele!»

LIFE programmist teadlikkuse tõstmise projektijuhid Gady Künnapuu ja Triin Kommer julgustavad projekti kirjutamisel mõelda suuremalt ning küsida abi LIFE programmi kontaktisikutelt. «Tasub otsida mõttekaaslast, kellega koos algselt pisikesena tundunud looduse- või keskkonnaalane mõtteväljatus arendada tugevaks projektiks. Vahel on mõttekam sarnasele teemale keskenduvad väiksemad projektid omavahel siduda ning taotleda LIFE programmist raha millegi suure ja maailma muutva elluviimiseks. Koos ollakse kuuldavamad ja jõutakse kiiremini eesmärgini!»